

Патлайчук О. В.

кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії та культурології, Учебно-научный гуманитарный институт Национального университета кораблестроения имени адмирала Макарова (Україна, Миколаїв),
volnistik@gmail.com

Вижул Н. В.

студент магістратури спеціальності «Технологія машинобудування»,
Машинобудівний навчально-науковий інститут Національного університету
кораблебудування імені адмірала Макарова (Україна, Миколаїв),
shapoval.nataly@gmail.com

Григорович М. В.

студент магістратури спеціальності «Технологія машинобудування»,
Машинобудівний навчально-науковий інститут Національного університету
кораблебудування імені адмірала Макарова (Україна, Миколаїв),
mahha07@mail.ru

ЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Розглянуто етичні проблеми сучасного наукового дослідження. Проаналізовано та охарактеризовано основні поняття конфліктів, їх розвиток та розв'язання. Протягом аналізу результатів досліджень визначена важлива роль мирно розв'язуємих конфліктів у встановленні взаєморозуміння і співпраці між сторонами. Визначено, що теоретичний аналіз етичних проблем свідчить про їх гостроту і необхідність вдосконалення системи підготовки інженерів у пошуку шляхів створення середовища, педагогічних умов та технологій формування професійної етики фахівців інженерного профілю.

Ключові слова: *конфлікт, етика, переговори, наука, дослідження, інженер.*

Постановка проблеми. Протягом останніх десятиліть проблема конфліктів є однією з найбільш актуальних тем для дослідників, що

представляють різні сфери науки. Головна причина такої уваги до даного питання полягає у малій можливості розв'язання подібного роду конфліктів, які до того ж стали одним з найбільш поширених джерел суспільних протиріч та політичної нестабільності.

Метою роботи є аналіз етичних проблем існуючих конфліктів наукового пізнання у теоретичному дослідженні питань сучасності та житті інженера.

Викладення основного матеріалу. Значне місце в повсякденному житті займають конфлікти. Вони виникають в результаті відмінностей в побуті, традиціях, культурі, а також в результаті соціальної нерівності. Уникнути конфлікту дуже важко, це складова життя людини, а тому рано чи пізно особистість стикається з ними. Якщо подивитися на всі минулі століття, то складно знайти хоча б один день, який був би позбавлений конфліктної ситуації. Найчастіше суперечки пов'язані з фінансами, владою і, звичайно ж, особистими відносинами. Хоча що таке конфлікт, кожен для себе вирішує сам.

Етичний конфлікт являє собою ситуацію, при якій виникає протиріччя між нормами етики (професійної) і обставинами, що склалися в процесі діяльності (службової). Для етичних конфліктів властиві такі особливості несвідомої поведінки, як емоційність, алогічність, символізм і слабка обґрунтованість раціональними доводами скоєних дій. В силу цих особливостей, виникнення, розвиток і розв'язання конфліктів в будь-якій сфері життєдіяльності суспільства і на будь-якому рівні має свою специфіку.

Сучасний інженер – не просто технічний фахівець, який вирішує вузькі професійні завдання. Оскільки його діяльність пов'язана з природним, соціальним, культурним середовищем, то вона не може не бути пов'язана з етичними проблемами.

За виразом, А. Швейцера, «...етичні конфлікти між суспільством і індивідом виникають тому, що людина покладає на себе не тільки особисту, а й «надособисту» ... відповідальність» [4, с. 215].

У методиці досліджень конфлікту професора Л. Г. Здравомислова визначено, що «конфлікт – це найважливіша сторона взаємодії людей в суспільстві, свого роду клітинка соціального буття. Це форма відносин між

потенційними або актуальними суб'єктами соціальної дії, мотивація яких обумовлена ворогуючими цінностями і нормами, інтересами і потребами» [2, с. 125].

Розглянемо етичні конфлікти сучасного наукового дослідження.

«Духовним» батьком теорії конфліктів вважається давньогрецький філософ Геракліт. Він вважав, що в світі все народжується через ворожнечу і чвари. Конфлікти уявлялися йому як важлива властивість, неодмінна умова суспільного життя, бо протиборство, в тому числі і війна, є «батьком всього і царем всього». Геракліт вважав, що джерело конфлікту – у самому світі; конфлікти – це універсальна властивість світу, але крім протиріч в світі є і згода. Війна – батько всіх речей, а світ – їх мати [5, с. 88].

Одну з перших спроб аналізу конфліктів зробив флорентійський теоретик і діяч Н. Макіавеллі (1469–1527). Цінність його концепції полягає у відході від пануючих тоді божественних поглядів на джерела суспільного розвитку. Макіавеллі вважав конфлікт універсальним і неперервним станом суспільства з огляду на порочну природу людини, прагнення різних груп людей до постійного і необмеженого матеріального збагачення. Великий теоретик середньовіччя бачив в конфлікті не тільки руйнівну, але й творчу функцію. Щоб зменшити негативну роль конфлікту, потрібно вміти правильно впливати на нього.

Вперше конфлікт як багаторівневе соціальне явище був вивчений в XVIII ст. у роботі Адама Сміта «Дослідження про природу і причини багатства народів». В основі конфлікту, за думкою автора, лежать розподіл суспільства на класи (капіталісти, земельні власники, наймані робітники) і економічне суперництво [1]. Л. Козер розглядає конфлікт як ідеологічне явище, яке відображає почуття соціальних груп та індивідів у боротьбі за владу, статус, перерозподіл доходів [3]. Р. Дарендорф назвав предметом сучасного соціального конфлікту право на включення в «більшість» суспільства для забезпечення нормальних для себе умов життя. Т. Парсонс і його прихильники вважають предметом громадського конфлікту збереження стабільності системи, її нормативно-ціннісної основи [6].

Проблеми професійної етики розглядалися в працях Протагора, Т. Гоббса, Дж. Локка, М. Вебера та інших філософів і педагогів минулого.

Поняття конфлікт в перекладі з латинської означає «зіткнення». Конфлікт – це якість взаємодії між людьми (або елементами внутрішньої структури особистості), яка виражається в протиборстві сторін заради досягнення своїх інтересів і цілей.

Будь-який конфлікт виникає, протікає і вирішується на тлі конфліктної ситуації. Остання – невід'ємна сторона конфлікту, істотний елемент його структури.

В першу чергу конфліктна ситуація включає гостру форму протиріччя, що утворює основу конфлікту; саме таку, при якій обидві протилежності або одна з них вже не можуть існувати в рамках колишнього взаємозв'язку та єдності.

Одну сторону або обидві не задовольняють, наприклад, соціальний статус, рівень участі в системі влади, можливість доступу до розподілу благ та ін.

Етична невизначеність виникає в тому випадку, коли людина (співробітник) не може визначити міру відповідності своєї поведінки принципам і нормам професійної етики.

Більшість особливостей в етичних конфліктах носить соціокультурний характер і стали неодмінним атрибутом сучасного світу. Наприклад, відмінності в мові, релігії, нормах, цінностях, звичаях, традиціях, стереотипах, національних символах, способах мислення і поведінки та ін. У сучасному світі абсолютна більшість конфліктів не може бути врегульована за допомогою механізмів класичної міжнародної стратегії (військове придушення, «баланс сил», «рівновага страху» і т. п.). Конфлікти нового покоління мають, звичайно, спільні риси. Можна встановити і їх схожість з рухами опору, партизанськими і релігійними війнами, національно-етнічними зіткненнями і іншими типами недержавних міжнародних конфліктів, здавна відомими людству [7].

З кожним роком соціальна роль інженера зростає, підвищуються вимоги до інженерних розробок. Технологія як двигун людського прогресу відіграє провідну роль у розвитку суспільства, але не багато хто з інженерів усвідомлюють етичну складову створюваної ними технології.

Кожен конфлікт має розглядатися як унікальний, проте не можна виключати можливості порівняльного дослідження і знаходження деяких спільних тенденцій у розвитку конфліктів, що може дати певний шанс у пошуку шляхів їх вирішення.

Управління конфліктом – це цілеспрямований, обумовлений об'єктивними законами вплив на його динаміку в інтересах розвитку чи руйнування тієї соціальної системи, до якої має відношення цей конфлікт.

Звичайно, залежно від виду конфлікту, його вирішення може бути абсолютно різним. Остаточного вирішити той чи інший конфлікт неможливо. Але все-таки існують деякі фактори, за допомогою яких можна прийти до цього. Як показує практика, конфлікт може тривати вічність в особистісному плані, люди іноді просто звикають до них. Тому проблема полягає в тому, щоб виявити суперечності, не допустити застосування насильства, знайти ефективні способи врегулювання спірних питань. Суть врегулювання якраз і полягає у тому, щоб змінити ситуацію і зробити можливим знаходження мирного взаємоприйняттого рішення.

Чому інженер повинен гасити конфлікт? Є декілька способів вирішення проблем, але переговори є універсальним засобом вирішення конфліктів. Ними закінчуються не тільки міжособистісні конфлікти, але навіть міжнародні війни. Для переговорів повинні дозріти умови. Однак джерелом конфлікту можуть виявитися такі причини, які ведуть до руйнування системи взаємодії.

Переговори у вирішенні конфліктів – це спосіб розв'язання конфліктів, можливий коли конфліктуючі сторони усвідомлюють безплідність зіткнення і намагаються конфлікт вирішити. Переговори засновані на прийнятті спільних рішень конфліктуючими сторонами незалежно від того, наскільки вони з ними погоджуються. Сторонами вибираються рішення, які визначаються як найкращі в даній конкретній ситуації.

На сучасному етапі чітко виділяються як засудження ворожих протиставлень на будь-якому рівні, так і визнання важливої ролі мирно дозволених конфліктів у встановленні взаєморозуміння і співпраці між сторонами.

В останні десятиліття відзначається феномен, який називають етичним парадоксом сучасності. Він полягає у тому, що більшість сформованих в минулому ідеологій наполягали, що суперечності повинні піти в минуле під впливом інтернаціоналізації економіки і культури. Але відбувається зворотний процес – наростання суперечностей і конфліктів, хвиля суверенізації етнонаціональних груп. Прогнозування, попередження і розв'язання етичних конфліктів – це важливе завдання сучасної науки.

Всі конфлікти різні. Є конфлікти, в яких беремо участь ми самі, і є конфлікти людей навколо нас. Основні типи конфліктів – це конфлікт безпеки, конфлікт перешкоди, конфлікт влади і конфлікт статусу.

Життя надає незліченну кількість фактів, які підтверджують функціональну різноманітність конфліктів за спрямованістю, корисними і шкідливими наслідками.

Поширена думка, що конфлікти – це завжди погано. В цілому це скоріше так, але життя завжди складніше простих відповідей. У конфліктах є не тільки очевидні мінуси, але і іноді потрібні плюси. Конфлікт шкідливий тим, хто не вміє поводитися в конфлікті, і буває корисним в руках підготовлених людей. З буденної точки зору конфлікт несе негативний сенс, асоціюється з агресією, глибокими емоціями, суперечками, погрозами, ворожістю і т. п.

Головними принципами етики інженера є такі: орієнтація етичних вимог на критерій потреб та інтересів суспільства; гарантування якості технічної продукції та професіоналізму інженерної діяльності; гуманізація спрямованості та законотворчості професійної діяльності; відповідність професійних якостей та фахової поведінки певному умовному еталону; дотримання цілевідповідності та психологічної вмотивованості технічної діяльності [4].

Насправді всі ми різні, але в більшості випадків все ми маємо одні й ті ж бажання: ми хочемо бути вільними, вільно пересуватися по території своєї держави, відчувати свою рівноправність у суспільстві незалежно від кольору шкіри, розрізу очей або релігійних поглядів.

На думку З. Фрейда, треба намагатися так змінити напрямок людської агресії, щоб вона не обов'язково знаходила своє вираження у вигляді війни. У

цьому може допомогти встановлення емоційних зв'язків між людьми через ідентифікацію, яку Фрейд розумів як досягнення спільності почуттів.

Висновки

1. Теоретичний аналіз етичних проблем свідчить про їх гостроту і необхідність вдосконалення системи підготовки інженерів у пошуку шляхів створення середовища, педагогічних умов та технологій формування професійної етики фахівців інженерного профілю.

2. Найкращим способом розв'язання конфліктів є переговори, які можливі тоді, коли конфліктуючі сторони усвідомлюють безплідність зіткнення і намагаються конфлікт розв'язати. Переговори засновані на прийнятті спільних рішень конфліктуючими сторонами незалежно від того, наскільки вони з ними погоджуються.

Література

1. Здравомыслов, А. Г. Социология конфликта: учеб. пособие / А. Г. Здравомыслов. – М. : Аспект-пресс, 1995. – 319 с.
2. Здравомыслов, А. Г. Фундаментальные проблемы социологии конфликта / А. Г. Здравомыслов. – М. : Наука, 1999. – 248 с.
3. Козер, Л. Функции социального конфликта / Л. Козер. – М. : Идея-пресс, 2000. – 208 с.
4. Социальная конфликтология : учеб. пособие / под ред. А. В. Морозова. – М. : ACADEMIA, 2002. – 336 с.
5. Социальные конфликты в современном обществе / под ред. С. В. Пронина. – М. : Наука, 1993. – 155 с.
6. Социальный конфликт: современные исследования / под ред. С. В. Медведева. – М. : ИНИОН, 1991. – 114 с.
7. Тишков, В. Очерки теории и политики этничности в России / В. Тишков. – М. : Наука, 1997. – 480 с.

References

1. Zdravomyslov A. G. Sotsiologiyakonflikta: ucheb.posobie [Sociology of conflict: Textbooks]. Moscow, АО «Aspekt-press» Publ., 1995. 319 p.

2. Zdravomyslov A. G. Fundamentalnyeproblemysotsiologiikonflikta [Fundamental problems of the sociology of conflict]. Moscow, Nauka Publ., 1999. 248 p.

3. Kozher L. Funktsiisotsialnogokonflikta [Functions of Social Conflict]. Moscow, Ideya—press Publ., 2000. 208 p.

4. Morozova A. V. Sotsialnayakonfliktologiya: ucheb.posobie [Social Conflict: Textbooks]. Moscow, ACADEMIA Publ., 2002. 336 p.

5. Pronina S. V. Sotsialnyekonflikty v sovremennomobshchestve [Social conflicts in modern society]. Moscow, Nauka Publ., 1993. 155 p.

6. Medvedeva S. V. Sotsialnyykonflikt: sovremennyeissledovaniya [Social conflict: current research]. Moscow, INION Publ., 1991. 114 p.

7. Tishkov V. Ocherkiteoriiipolitikietnichnosti v Rossii [Essays on the theory of ethnicity and politics in Russia]. Moscow, Nauka Publ., 1997. 480 p.

Patlaichuk O.V., *Candidate of Sciences (Philosophy), Associate Professor of the Department of Philosophy and Culturology, Educational and Research Institute of Humanities of National University of Shipbuilding after Admiral Makarov (Ukraine, Mykolaiv), volnistik@gmail.com*

Vuzhyl N. V., *undergraduate of the Specialty «Manufacturing engineering», Educational and Research Institute of Engineering of National University of Shipbuilding after Admiral Makarov (Ukraine, Mykolaiv), shapoval.nataly@gmail.com*

Grigorovich M. V., *undergraduate of the Specialty «Manufacturing engineering», Educational and Research Institute of Engineering of Shipbuilding after Admiral Makarov (Ukraine, Mykolaiv), mahha07@mail.ru*

Ethical problems of modern scientific research

Ethical problems of modern scientific research were considered. Basic concepts of conflicts, their development and resolution was analyzed and characterized. The analysis of the results of the study identified the important role of peacefully resolved

conflicts in establishing understanding and cooperation between the parties. Theoretical analysis of the ethical problems shows their urgency and necessity of improving the system of training of engineers to find ways of creating an environment, pedagogical conditions and technologies of formation of professional ethics of specialists of engineering profile.

Keywords: conflict, ethics, negotiation, science, research, engineer.

Патлайчук О. В., кандидат философских наук, доцент кафедры философии и культурологии, Учебно-научный гуманитарный институт Национального университета кораблестроения имени адмирала Макарова (Украина, Николаев), volnistik@gmail.com

Выжул Н. В., студент магистратуры специальности «Технология машиностроения», Машиностроительный учебно-научный институт Национального университета кораблестроения имени адмирала Макарова (Украина, Николаев), shapoval.nataly@gmail.com

Григорович М. В., студент магистратуры специальности «Технология машиностроения», Машиностроительный учебно-научный институт Национального университета кораблестроения имени адмирала Макарова (Украина, Николаев), mahha07@mail.ru

Этические проблемы современного научного исследования

Рассмотрены этические проблемы современного научного исследования. Проанализированы и охарактеризованы основные понятия конфликтов, их развитие и разрешение. В ходе анализа результатов исследований определена важная роль мирно разрешаемых конфликтов в установлении взаимопонимания и сотрудничества между сторонами. Определено, что теоретический анализ этических проблем свидетельствует об их остроте и необходимости совершенствования системы подготовки инженеров в поиске путей создания среды, педагогических условий и технологий формирования профессиональной этики специалистов инженерного профиля.

Ключевые слова: конфликт, этика, переговоры, наука, исследования, инженер.